

A vendégszerkesztő bevezetője

TÓTH Máté

A Könyvtári Figyelő első *Cselekvő közösségek* különszámával az olvasó gazdag és változatos tartalommal rendelkező összeállítást tart a kezében, amelynek vezérgondolata a könyvtár és közösségek kapcsolata. Nem új, de aktuális téma, amely nemcsak a *Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás EFOP-1.3.1-15-2016-00001* projekt teljesítése, hanem a könyvtárak posztmodern kori küldetésének beteljesítése szempontjából is fontos.

A 21. század eleje a könyvtár meglehetősen komplex szerepértelmezését hozta, melynek egyik központi motívuma a könyvtár mint közösségi tér megjelenése: egy olyan helyé, amely a legkülönbözőbb kulturális háttérű és világnézetű emberek számára is hozzáférhető. Egy értékszeges helyszín és a legkülönbözőbb identitáselemek előtt is nyitott közeg.

A könyvtárról ugyanakkor az is tudható, hogy alapvető értékei között szerepel az egyének és a közösségek identitásának megőrzése és fejlesztése is. Az értékszegesség és az identitás megőrzése látszólagos paradoxonának feloldásában az egyén és a közösségek kapcsolatának megértése segíthet.

A közösség egyénekből áll, az egyének identitásának elemei adják hozzá a kötőanyagot. A közösség nem

feltételezi, és nem várja el, hogy tagjai mindenről ugyanazt gondolják vagy, hogy ugyanúgy érezzenek, de lennie kell legalább egy olyan közös értéknek, amelyet mindenki oszt, amelyről mindenki hasonlóan vélekedik. Ezek a közös értékek jelenthetik az alapját a sokszínű közösségeknek, amelyeket bárki gazdagíthat, és amelyekben mindenki gazdagodhat, ahol mindenki megtalálhatja a számítását, függetlenül attól, hogy honnan jött és miként vélekedik a világ dolgairól.

A könyvtárnak éltető eleme a kultúra változatos megnyilvánulásaival szembeni nyitottság. A változatos megnyilvánulások pedig egyre inkább a használók kezébe kerülnek, ők a kultúra teremtői, hordozói és terjesztői. Aki nyitott a kultúra iránt, annak elsősorban az emberek irányába kell nyitnia. A könyvtáraknak a jelenkor aktuális társadalmi szükségleteinek kielégítéséhez ezeket az erős identitással rendelkező egyénekből összeálló, értékeket hordozó közösségeknek a támogatását is fel kell vállalniuk, így lehetnek a kultúra megőrzőiből kulturális értékek teremtői.

A *Cselekvő közösségek* projekt összetett célrendszere ezek köré a gondolatok köré szerveződik, de nem elégszik meg az elméleti keretek tisztázásával,

hanem tovább megy és olyan, a tapasztalatokon alapuló, gyakorlatban hasznosítható módszertanokat fejleszt és terjeszt el mentorhálózata útján, amelyek segíthetnek a könyvtáraknak a közösségépítéssel kapcsolatos tevékenységeik fejlesztésében. A különszám is ezekkel a célokkal jött létre: néhány elméleti írás, vezérgondolat után a gyakorlati megvalósítás lesz a főszerep. Bevált módszerek, hazai és külföldi sikeres kezdeményezések bemutatásai képezik a tartalom döntő részét.

A projekt már több mint egy éve indult, így ebben a különszámban már beszámolhatunk az eredményeinkről és bepillantást engedhetünk a műhelymunkába is. Ugyanakkor nem szeretttük volna a különszámot kizárólag a saját tartalmaink közvetítésére használni. Maga a projekt is ezer szállal kötődik a szakmához, az intézményekben folyó munkákhoz, igyekszik katalizátor szerepet játszani és felfedezni mindazt, ami jó és használható, és azt minél szélesebb szakmai közönség számára közvetíteni. A témák kiválasztása során kitekintettünk az aktuális hazai szakmai fórumokra és a nemzetközi projektekre is, amelyeken a közösségfejlesztéshez és közösségépítéshez kapcsolódó releváns tartalmakat találtuk. A rövidebb-hosszabb tanulmányok után a projekt keretében beszerzett és a Könyvtári Intézet Könyvtártudományi Szakkönyvtárában hozzáférhető könyvekből választottunk néhány érdekes művet bemutatásra.

A projekt kezdetén nem is gondoltuk, hogy milyen nehéz a három kulturális területen működő szakma tagjai – könyvtárosok, muzeológusok és közművelődési szakemberek – közötti közös hangot megtalálni, egymás szempontjait megérteni, és olyan közös fejlesztésekbe kezdeni, amelyek mindhárom területen egyaránt hasznosíthatók. A projekt első, legfontosabb tennivalója a módszertani útmutatók kidolgozása volt, amely során a különböző szakterületekről delegált szakértők közösen vitatták meg a közösségfejlesztés, a társadalmiasítás, az intézményi önkéntesség, a mentorhálózat, az értékelés, az esélyegyenlőség, valamint a mérés-értékelés kérdéseit az a céllal, hogy szakmailag megalapozott, egységes, a kulturális területen elfogadható és használható módszertani segédleteket adjanak közre.

A különszámot a munkacsoportok eddigi munkájáról szóló, négy szerző által közösen jegyzett tanulmány nyitja. Az írás tömören összefoglalja a módszertani munka kihívásait, és bemutatja a módszertani útmutatók megalkotásának folyamatát, melyek közül kettő már könyv formában is megjelent.

A projektmunka sikere a hagyományteremtő céllal indított *Közösségek Hete* is, melyből az egész országot megmozgató, népszerű programsorozat lett. A *Közösségek Hete* a könyvtári, múzeumi és közművelődési szektor együttes akciójaként megmutatta, hogy közös célok kitűzésével és az egyes intézményrendszerek saját eszköztárával képesek lehetünk sikereket elérni. Az akcióról készítettünk egy kérdőíves gyorsfelmérést a résztvevők körében, ahol véleményt formálhattak a programokról, a szervezésről, a témákról, és ötleteket adhattak a jövő hasonló rendezvényeire nézve. A cikk a könyvtári programokon résztvevők válaszait elemzi, levonva a tanulságokat az egyre szaporodó közösségi rendezvények szervezői számára. Különszámunk következő két írása inkább az elméleti vonalat képviseli. *Laki Ildikó* cikkében az életminőség, a szubjektív jóllét modelljeit mutatja be, majd arról ír, hogy a könyvtári szolgáltatások mennyiben járulhatnak hozzá az egyén életminőségének javulásához. A kérdésfelvetés azért nagyon releváns, mert felnyitja a szemünket arra, hogy a használó nézőpontjából közelítve a szolgáltatásainkhoz (nem pedig egy osztályadalmi szinten megfogalmazott absztrakt célrendszer oldaláról közelítve) személyesen „Neki”, a „Mi olvasónk”-nak adhatunk választ a kérdéseire, támogathatjuk, hogy „Ő” jobban érezze magát a bőrében.

A különszám másik hangsúlyos témája a fiataloknak szóló könyvtári szolgáltatások lehetőségeinek bemutatása. Minden célcsoportnak megvannak az egyedi jellemzői, sajátos viselkedési normái és igényei. *Juhász Erika* a generáció fogalmát, majd az egymásra következő generációk sorát mutatja be, gyakorlati oldalról is nagyon sok hasznos ismeretet közvetítve a könyvtárosok számára. „Fontos ismerni a generációk meghatározó jegyeit, korszakjelzőit, hiszen így, a szerzett információ alapján attitűdjük feltérképezhető, a hívószavak definiálhatók, így elérésük nagyobb sikerrel kecsegtet” – írja a szerző. Az ismeretek gyakorlati hasznosíthatóságát demonstrálandó, végül az empátia, a generációk közötti megértés szép példáját mutatja be a biblioterápiás foglalkozás leírásával.

A társadalmiasítás, közösségi részvétel, felelősségvállalás fogalmai a *Cselekvő közösségek* projektben kerültek bevezetésre a hazai könyvtári szakmában, jóllehet a mögöttes tartalom régóta jelen van a szakmai közgondolkodásban. *Bognárné Lovász Katalin* cikke nemzetközi törekvéseket mutat be kifejezetten a Z generáció számára kínált könyvtári szolgáltatásokról, a fiatalok igényeinek megértéséről és a könyvtárak vonzóvá tételéről. A feladat komplex,

mert nemcsak egy-egy új szolgáltatás bevezetéséről, hanem a terek, a kommunikáció és a könyvtárosok gondolkodásának átalakításáról egyszerre van szó. A külföldi gyakorlati példák sora egyrészt továbbgondolásra érdemes új ötleteket adhat a hazai szakembereknek, másrészt önmagában is élvezetes virtuális utazásra hív távoli kontinensek könyvtáraiba.

Arra, hogy a Z generáció bevonása érdekében megvalósuló jó gyakorlatokért nekünk sem kell feltétlenül nemzetközi vizekre hajóznunk, *Csepányi Zoltán* cikke a bizonyíték. Az egri megyei és városi könyvtár *A Nagy Könyves Beavatás* című játéka az egész országban képes volt megmozgatni a tizenéveseket és olvasásra sarkallni őket. A program bebizonyította, hogy az olvasás sem magányos tevékenység, sőt éppen hogy kapcsként szolgálhat az ország legkülönbözőbb pontjain élő gyerekek között, és identitásteremtő hatása is van, és erősítheti a közösséghez tartozás érzését.

Játszani nemcsak a Z generáció tagjai, hanem az egyetemista korosztály is szeret. Játékos formában minden könnyebben emészthető, ráadásul sokkal hatékonyabb is. *Egri Krisztina* írása a játékosítás gyakorlati alkalmazásáról megmutatta, hogy a játékos formában közvetített ismeretek milyen komplex módon támogatják a fiatalokat a könyvtárhasználati ismeretek elsajátításában. Az adatbázisokban való keresési készségeik fejlesztése mellett a módszer a hatékony együttműködésre is tanít.

Sikerült két külföldi szerzőt is megnyernünk a publikálásra: *Jamie Johnston* az Oslói és Akershusi Főiskola doktori iskolájának hallgatója a közelmúltban megvédett disszertációjának egy még sehol nem publikált részét tette közzé a Könyvtári Figyelőben. Svédországban és Norvégiában a bevándorlók beilleszkedésének segítése nagy kihívást jelent a közművelődési könyvtárak számára, amelyek hajlandók felvállalni a társadalom perifériáján élők számára is a közösségi tér szerepét. A nyelvi kávéházak olyan klubok, amelyek beszélgető programjaikkal elősegíthetik a többségi társadalommal való kapcsolatfelvételt, ezáltal pedig a nyelvi, kulturális integrációt. Különösen nagy jelentősége van ennek a nagyvárosok világában, ahol a sok ember között sokkal könnyebben érzi magát magányosnak a távoli országokból érkezett idegen.

Míg *Jamie Johnston* két észak-európai nagyváros, Malmö és Stockholm sajátos problémavilágába kalauzol, addig *Rafal Rukat* egy ízig-vérig kelet-európai vidék, a gurálok lakta dél-lengyelországi település könyvtárába vezet minket. Az erősen összetartó falusi

közösségben a könyvtár éppen úgy a találkozóhely szerepét tölti be, mint a multikulturális nagyvárosban. A kulturális antropológiai szempontú kutatásról szóló beszámolóban egészen testközelből szemlélhetjük a kistelepülések lakóinak életét és könyvtárhoz való viszonyát. Az élményszerű leírásban feltűnik *Witek*, a tizenéves iskolás, meg a falu fociedzője és természetesen *Józefa asszony*, a könyvtárigazgató, aki a helyi egyesület elnöke is. A könyvtárba befogadott szövőműhely a generációk közötti találkozás helyszíne lett, ahol az idősebbek a hagyományokkal ismeretik meg a fiatalokat, akik viszont cserébe tableten és okostelefonon vicces videókkal szórakoztatják a korban előttük járókat. Az együvé tartozás érzésének megéléséhez pont erre volt szükség, egy könyvtárra, ahol a különböző korú és érdeklődésű, de a településeket szerető emberek össze tudtak gyűlni. Egy igazi cselekvő közösség, ahogyan azt a projekt céljainak megalkotásakor mi is megálmodtuk.

Végül három hosszabb és egy rövidebb könyvismertetést olvashatnak a *Cselekvő közösségek* projekt keretében a Könyvtári Intézet Könyvtártudományi Szakkönyvtárába beszerzett könyvekből válogatva. A beszerzés az elmúlt évek legjelentősebb könyvgyarapítása volt a könyvtárunkban, és a közösségfejlesztés, közösségépítés témáin túl olyan határterületekről is sikerült nagyon fontos művekre szert tenni, mint a gamifikáció, a könyvtárepitészet és az új funkciójú könyvtári terek, a hátrányos helyzetű könyvtárhasználók és az esélyegyenlőség kérdései, webes közösségek szervezése, kommunikáció és marketing. A közölt könyvismertetőket kedvesinálónak szántuk, és arra ösztönözzük az olvasókat, hogy személyesen is érdemes felkeresniük a Könyvtári Intézet szakkönyvtárát.

A különszám tartalomjegyzékének sokféleségét látva, az lehet a benyomásunk, hogy a szerkesztők sok egymással csak lazán összefüggő témát választottak, és távolinak tűnő dolgokat mutatnak be, illetve kapcsolnak össze (életminőség, tinédzserek, olvasásnépszerűsítés, könyvtári rendezvények, bevándorlók integrációja, kistelepülési könyvtárak közösségi tér szerepben stb.). Egy tematikus folyóiratszám azonban soha nem a teljességről, a lezártaságról és a kerek egészeiről szól. Sokkal inkább az volt a célunk, hogy felvillantsunk egy-egy fontos részletet, elvégezzünk egy-egy mélyfúrást, és sok-sok ötletet, ihletet adjunk a fejlesztésekhez – a helyi cselekvő közösségek létrehozásához, támogatásához – a könyvtárosok számára.